

**Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor
Partes Distributæ Pars ...**

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. I. De Iudicio Temerario.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

respectivè incommodo in bono, altioris ordinis. Secus Doctores censent, quando adultera non est honesta conditionis aut famae; cuius proinde infamia censeretur non causare ei notabile incommodum. Idem Varii censent, si revelatione (quae secreta esset, & maneret) faciendâ marito, aut proli spuria putaretur omnino impediendum malum, absque periculis aliorum maiorum. Sed idem notant esse rarissimum, ut pericula hæc absint: & quamvis ipsa abessent, ut saltem sit spes orta damni avertendi; eò quod filius juxta Doctores passim non teneatur credere matri (quæ ut antea in libidine, sic nunc in odio potest excedere) eam juranti, et in articulo mortis, ipsum esse spurium; proinde nec Judex ejus assertioni, aliis apertis probationibus ex absentia aut infirmitate mariti desumptis desituta, deferret arg. L. 6. ff. De his qui sui vel alieni juris sunt. Alleganti quoque suam turpitudinem non debetur fides, ut habet vulgatum Jurisperitorum actioma; quando scilicet id cede-

ret in præjudicium tertii. Et quamvis filius in corde crediturus speraretur, non propterea constaret ipsam cesurum hereditate, ac non potius litibus seu controversiis turbaturum familiam.

Pro sine adverte, quod si proles adultera exponatur (quod quidem gravissimè & meritò jura vetant, atque iudices puniunt; esto juxta Bassanum V. Adhærium n. 9. referentem Casetanum, Quarrum, Telem, Lessium, Bôdaciua & alios, incommoda gravissima & alias inevitabilia in foro conscientiae id licitum faciant, adhibitâ cautelâ pro vita & salute prolis) teneri parentes, si divites sint, restituere hospitali expensas alimentacionis. Ad quod primo loco tenetur pater (cujus tamen defectus implendus per matrem) veluti ad quem de jure spectat alimentatio prolis, demptis alimentis factis, quando hæc mater commodè præstare potest, prout in casu non potest. Ita Doctores citati, & alii communiter, ut citat & sequitur Bassanum supra.

96. Exponere prolem an vel quando liceat.

Exponentes ad quid teneantur ipsi hospitali.

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Injuriis in Fama & Honore, ac Necessaria Restitutione.

QUESTIO I.

De Iudicio Temerario.

fa lædi potest. Primò per actum merè internum, qui consistit in iudicio temerario, quo existimatio alterius læditur in nobis ipsis, Secundò per actum externum, scilicet per detractionem; quâ læditur in aliis. De priori modo hæc questione nobis agendum.

judicium sine per temerarium detractionem.

Judicium porro temerarium censetur, quo absque sufficienti fundamento aliquod malum, seu boni defectum, de proximo judicamus. Quod quidem si firmum & omnino deliberatum sit, est peccatum mortale ex genere suo, quando scilicet est circa grave malum proximi, spectando præsentem ordinem bonorum, famæ nimirum; idque ex doctrina omnium Theologorum.

3. Iudicium temerarium quid.

Est ex genere mortale peccatum.

Quæ colligitur communiter ex Scriptura vetante hujusmodi iudicium privatum condemnatorium, Matth. 7. Nolite judicare, ut non judicemini. Simile quid reperitur Luca 6. Et ad Rom. 2. & 14. reprehenditur judicans proximum suum. Quod etiam fit Jacobi 4. Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ibidemque præmissum fuerat: Qui detrahit fratri, scilicet verbis, aut qui iudicat, temerariè scilicet, fratrem suum, detrahit legi & iudicat legem, ista scilicet prohibentem. Lex verò prohibens iudicium temerarium videtur (ut rectè etiam advertit Lugo d. 14. s. 2. n. 11.) esse illa decalogi: Non loqueris contra proximum tuum falsum

4. Probatur ex Scriptura.

Quo decalogi præcepto inhibetur.

G 8

An spurium teneatur credere matri ejus defunctam affirmanti.

1. Quid fama, quæ est opinio radix.

NOTANDUM famam bonam esse opinionem multorum de alicujus excellentia. Quæ præcipuè oritur ex sapientia & virtute, seu sanctitate, ac functionibus inde procedentibus. Secundariò autem ex ingenio, eloquentia, nobilitate, robore, opibus &c. quæ homines æstimant, ac de iis famam seu opinionem aliorum quaerunt. Quæ opinio dum exit in opus externum, præsertim per verba, dicitur laus; sicuti contraria dicitur vituperium. Honor autem est testimonium excellentiæ alterius; qui proinde supponit bonam existimationem, quam honorans de honorato habet; alioquin enim esset illusio. Non prærequirit tamen existimationem multorum de excellentia honorati, sicut requirit fama; sed potest vel ab unius bona opinione procedere. Estque etiam internè magis in ipso honorante, quam in honorato, cujus excellentiæ, ac existimationis de eadem, ab altero testimonium datur.

Quid laus & honor.

Sui honor supponat famam.

2. Fama læditur, sive per internum

sum testimonium. Nam ibi praesertim prohibetur falsum testimonium publicum, deinde privatum; accessit etiam ad eum quoque iudicium temerarium, quo in corde falsum veluti loquimur de proximo, dum crimen, de quo non satis constat, ei impingimus, tamquam si de eo constaret.

Unde sumitur ratio naturalis communis doctrinae: nam id agere aperte repugnat rationi, immo iustitiae: cum proximus habeat jus, ne absque sufficientibus indicibus sinistram de eo estimationem formemus; quod proinde jus contrafaciendo violatur, non sine gravi culpa, ubi est gravis temeritas, gravisque materia.

Potest nihilominus fieri, ut peccatum non sit grave. Nam juxta *Wiggers Tr. 6. c. 1. dub. 3.* & alios communiter, quam diu homo non advertit se male iudicare aut sentire de proximo, non est peccatum formale; cum autem id coeperit advertere, saltem semiplene, est peccatum veniale: ante plenam vero advertentiam numquam est mortale; ut patet ex regulis communibus traditis in Tractatu de peccatis in communi. Ex quo plurimi, praesertim timorati, frequenter excusantur a gravi culpa in simili materia, dum praesertim abest malevolentia in corde erga proximum.

Secundo, excusat levitas materiae pariformiter, ut in casu detractionis, quando nempe versatur iudicium circa rem levis momenti, vel quam proximus leviter curat.

Tertio, nullum est peccatum, si firmitas iudicii sit proportionata exigentiae motivorum: tunc enim non est temerarium, sed prudens iudicium, adeoque non malum. Quo modo recte iudicamus mala, quae coram videmus fieri, nec ullam excusationis umbram habent; ut recte *August. Proposit. 79. in Epist. ad Rom.* Si vero firmitas iudicii sit quidem et cessiva, tamen excessus non sit notabilis, non est quoque juxta Doctores passim culpa gravis regulariter loquendo, uti nec gravis injuria. Unde frequenter seu ordinarie opinio formidolosa de malo, proximi non est graviter mala, etsi indicia non sint plene, sed saltem aliquotumque, vel ferè sufficientia. Immo plerumque Doctores per iudicium temerarium intelligunt, quo quis ex levibus conjecturis firmiter assentitur rei tamquam certae moraliter scilicet. Unde *Wiggers sup. num. 24.* pro dignoscendo, an iudicium subsuerit, assignat ex *Caetano* regulam, quod censetur iudicium quando assentiens rogatus responderet, se habere illud pro re humanitas certa, seu indubitata moraliter, quantumvis non ita semper, ut sciret nullam falsitatem omnino posse subesse. Suspicio vero, si responderet, se ita quidem putare, sed posse falli.

Nihilominus non possum probare generaliter, quod quidam assenserunt, in opinio-

nibus formidolosis non esse culpam gravem, perinde quasi assent ex genere suo leves. Videtur enim omnino, quod interdum gravis fiat injuria proximo, si opinio circa malum grave veretur, nec modica sit temeritas: v. g. si de Episcopo aut persona gravi ex frivola conjectura, quis habeat huiusmodi opinionem temerariam, quod sit haereticus, sodomita &c.

Immo idem dicendum censo cum gravissimis Doctores de dubitatione, vel gravi suspitione, quae proprie loquendo est quaedam inclinatio in assensum, adeoque assensus vel inchoatus, quatenus probabiliter iudicatur subesse aliquid opinandi fundamentum, ut explicat *Lugo d. 14. sc. 2. n. 28.* temeraria, quando nempe ex nullis aut levissimis indicibus quis non ex humano errore, sed malevole & pertinaciter suspicaretur aut dubium putaret grave scelus de viro gravi & boni nominis. Quavis plurimi Doctores simpliciter asserunt in suspitionibus esse tantum culpam leviem. Quod quidem ordinarie & regulariter de iis verum esse non dissentunt etiam alii Doctores, signanter *Wiggers sup. citans Caetanum, Soto, Navarrum, Turrianum.* Exigitque idem *Wiggers* ad culpam gravem in suspitione, per quam videtur ipse, uti alii plures intelligere, seu sub ipsa comprehendere opinionem seu assensum formidolosum, etsi proprie loquendo haec duo distinguantur per incertiam, & plenissimam advertentiam, tum ipsius suspitionis, tum tantae temeritatis ejusdem; addens id esse conformius doctrinae *Augustini Tract. 90. in Joann.* ubi de huiusmodi indicibus & suspitionibus agit, & inter alia dicit: *Quid tam humanum, quam non posse inspicere cor humanum, & ideo non ejus latebras perscrutari, sed plerumque animi, quam quod ibi agitur suspicari? quamquam & in his rebus tenebris humanarum, hoc est, cogitationis, a senarum, et si suspiciones intelligere (Aliqui legunt, vitare) non possumus, quia homines sumus, iudicia tamen, id est, de finitas firmasque sententias, continere debemus, nec ante tempus quidquam iudicare. Et quando ergo non erratur in rebus, ut recte sit inprobatio visorum, virtutumque probatio, profecto si erratur in hominibus, venialis est humana tentatio.*

Restitutionem externam, defectu illationis exterioris damni, non exigit iudicium temerarium; sed solum ut proximus quantum ad estimationem in animo nostro reponatur loco pristino, non obstantibus levibus, fundamentis, formati sinistri iudicii aut opinionis.

Petes, an vel quomodo dubia sint in meliorem partem interpretanda? Resp. Dubia circa res non esse interpretanda in meliorem partem: cum in iis non sit periculum injuriae, laboreturque rationabiliter, ut ad notitiam veritatis perveniat. Dubia

Accedit ratio.

Defectu advertentiae est nullum aut leve peccatum.

Unde plures frequenter excusantur.

Excusat etiam a gravi culpa levitas materiae.

Si absque temeritate, nulla est culpa.

Si non est notabilis, est culpa levis.

Prout frequenter reperitur in opinione formidolosa.

7. An semper.

8. Quid est sensum de meris suspitionibus.

9. An vel quomodo dubia sint interpretanda in meliorem partem.

10. An vel quomodo dubia sint interpretanda in meliorem partem.

Dubia verò circa personas seu actiones proximi, sunt interpretanda in meliorem partem juxta Doctores communiter, non quòd positivè debeamus judicare verum esse, quòd favorabilius, sed qui non possumus judicare positivè quòd pejus est; ut docent communiter Doctores, & egregiè tradit *Augustinus l. 2. de Scorn. Domini in monte cap. 18.* ubi allegans illud Christi Nolite judicare, ut non judicemini, inquit: Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi ut ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quo sensu etiam verificatur vulgatum illud: *Omnis homo præsumitur bonus, nisi probetur malus.*

11. Quid con-
sulissimè
fiat.
Cavendum
judicare
possumus,
quem non
licet judi-
care ma-
lam.
Quare in dubiis rectissimè divertitur intellectus, suspenditurque judicium, ut alterutrum judicando non temere procedatur. Quamvis enim parum periculi sit in hoc, quòd judicemus semper subesse quòd melius est, idque practicandum sit (ne fiat proximo injuria) positò, quòd determinatè judicemus; tamen hoc ipsum judicium potest saltem esse temerarium, seu imprudens. Unde *Augustinus sup. de factis*, quæ ignoramus quo animo fiant, ait: *Temerarium est judicare, maxime ut condemnemus*, propter injuriam scilicet in hoc admixtam. Nihilominus si damnum aliquod timeatur, seu periculum mali subfit, prudentis erit citra judicium de persona, cujus conditio non rectè scitur, judicare cavendum sibi ab ea, ac si mala esset, v.g. claudendo ostia & cistas &c. In quo etiam vigilare debet superiorum circumspèctio quantum ad subditos; præcavendo rationabilem contristationem, & periculum ingèrendi aliis suspicionem mali de personis.

QUÆSTIO II.

Quid & Quale Peccatum sit Detractio?

12. Quid de-
tractio.
Quid con-
tumelia.
Quid ex
his gravius.
Dico I. Detractio, est alienæ famæ occulta & injusta violatio, juxta illud *Eccl. 10. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet; qui occultè detrahit.* Debet autem esse occulta, saltem ex intentione dicentis, qui enim in præsentia alterius intendit famæ illius detrahere, non est simplex detractor, sed contumeliosus. Describitur namque contumelia esse alieni honoris aperta seu in faciem ablatio. Quare ceteris paribus contumelia est gravior detractio, sicut rapina est gravior furto: Contumeliosus enim abjecta omni reverentiâ instat raptoris vi auferit famam & honorem alterius scientis & renitentis. Detractor autem adhuc cæretur aliquatenus revereri eum cui detrahit; quamquam sæpè magis noceat, eò quòd alter ignorans nequeat se defendere.

Herincx Sum. Theol. Pars III.

Affine quoque detractio vitium Sufurratio, graviter in Scripturis reprehensum, ab ipsa differt, quòd Sufurro proximos occultè mordet, ut amicitiam honestam inter illos solvat, discordiaque gignat; detractor verò famam laceret. Unde Sufurratio repugnat charitati; quamvis etiam frequentissimè repugnet justitiæ, quatenus detractioem involvit, dum Sufurro alium imponit, aut occultum delictum revelat, vel aliam injustitiam doli, fraudis aut apertionis secreti. Estque peccatum hoc ex genere suo grave. Unde Sufurrones, uti detractores, recenentur ad *Rom. 1.* inter eos, qui morte digni sunt, & (ut addit *Wiggers Tr. 4. c. 1. dub. 3.*) Deo odibiles. Quamvis ly Deo odibiles rectius cum *Sabouth, Effio & Nis* seorsim legatur, uti alia vitia, q. a. Deo odibiles seu quibus Deus est horrore & odio, esse, uti si eos ibi enumeratos, morte dignos. Plura de Sufurratio vide apud *Basium V. Sufurratio.*

Differt similiter detractio à diffamatione (quæ ut in malam partem sumitur, est juxta *Marchant To. 2. Tr. 4. q. 1. concl. 2.* famam alienæ vel propriæ indebita & publica ablatio sive dissipatio) quòd hæc sit publica: quòdque etiam circa propriam famam locum habeat, cum & seipsum possit quis diffamare, non tamen propriæ suæ famæ detrahere. Posset tamen detractio, quatenus alienam famam concernit, bono sensu etiam diffamatio dici, & è contrà.

Pestilentissimus verò diffamationis sive detractiois modus consistit in libellis famosis, qui sunt scriptum institutù ad alium famosum, qui infamia latius manat, & diutius vivit litterarum beneficio. Quod edens, aut inventos divulgans, morte puniatur *L. un. C. de famosis libellis*, cum hac tamen (inquit *Valer. Andreas ad Instit. de injuria in addit. n. 16. in fine*) restrictione, si in libello famoso capitali, aliquod aut aliud grave scelus, ad creandum alicui periculum, sit objectum; secus, si non capitale. Legem tamen cõsuetudine mitigatam ait *Taldonus ad Cod. de famosis libellis*, additq; ipsam alioquin locum habere, etsi nominatim prostreatur se auctor: eò quòd crimè non excusetur impudentiâ & audaciâ. Neque ex libello famoso institui inquisitione posse, vult idem *Taldonus sup.* eò quòd inde famam lædi non velit Imperator *L. un. cit.* Ac quòd etiam facit c. *Inquisitionis §. Tertia dubitationis, de accusat.* Specialiter Edicta Principum Belgii apud *Zyppum Tit. de famosis libellis* sub poena patibuli & confiscationis bonorum vetant libellos famosos, sive contumeliosa scripta, adversus Religionem, salutem publicam, majestatem & jura regia, eosque qui ad gubernacula reipublicæ sedent. Canonès flagellationem minantur scripta, si reperiuntur fuerit, non probanti c. *Qui in alterius §. quest. 1.* & anathema c. *fin. ibid.* Infamiam perpetuam irrogat *Gregorius XIII.*